

Två syskon var placerade i ett familjehem enligt 2 § LVU. Fråga om ett beslut om omplacering av barnen grundades på en tillfredsställande utredning

Genom dom den 7 mars 2003 beslutade Länsrätten i Södermanlands län, såvitt här är i fråga, att barnen AA och BB, födda 1995 respektive 1998, skulle beredas vård enligt 1 och 2 §§ LVU. Vården enligt LVU föranleddes av att det till följd av bl.a. föräldrarnas missbruk av droger och brister i omsorgen fanns en påtaglig risk för att barnens hälsa och utveckling skulle skadas. AA och BB familjehemsplacerades den 27 maj 2003 hos makarna CC och DD.

Ordföranden i Torshälla Stads nämnd i Eskilstuna kommun beslutade den 24 maj 2004 respektive den 23 juni 2004 att, med stöd av 11 § LVU, fr.o.m. den 24 maj 2004 omplacera AA och BB till Erik Edins stiftelse i Sigtuna. Barnens biologiska föräldrar befann sig på ett av stiftelsens behandlingshem. Det förstnämnda beslutet rörde, såsom det får uppfattas, ett beslut om en tillfällig placering av barnen, och genom det sistnämnda beslutet skedde en stadigvarande placering av dem.

I en anmälan till JO framförde CC och DD (familjehemmet CC och DD) klagomål mot Torshälla Stads nämnd i Eskilstuna kommun angående handläggningen av familjehemsärendena rörande AA och BB. I anmälan anfördes bl.a. följande. Barnen skulle enligt vårdplanen besöka sina föräldrar på behandlingshemmet under tiden den 19–23 maj 2004. Barnen åkte dit som planerat den 19 maj 2004. Den 21 maj 2004 ringde socialsekreteraren EE till CC och frågade om något speciellt hade hänt den senaste tiden. EE underrättade därefter CC om att föräldrarna hade anmält att AA mådde dåligt och var rädd samt att han inte ville åka tillbaka till familjehemmet. EE gjorde bedömningen att barnen skulle vara kvar hos föräldrarna i stället för att placeras i jourhem och uppgav att CC därför inte behövde hämta barnen den 23 maj 2004. Familjehemssekreteraren FF vid IFO Eskilstuna ansåg att detta var ett felaktigt beslut och kontaktade socialtjänsten i Torshälla. Den 24 maj 2004 informerade FF familjehemmet om att EE skulle tala med AA nästkommande dag. Den 26 maj 2004 meddelade EE per telefon att barnen inte skulle tillbaka till familjehemmet på grund av att familjehemsföräldrarna hade svårt att samarbeta med barnens biologiska föräldrar. Omplaceringen skedde enbart på grundval av information från de biologiska föräldrarna och personalen på Erik Edins stiftelse.

Familjehemmet och barnen utsattes för en hastig separation utan någon förberedelse. Tanken var att barnens förutsägbarhet skulle stå i fokus. Det fanns dock inte någon långsiktig planering för barnen och vårdplanen hölls inte. EE träffade knappt barnen och lyssnade inte heller på andra innan hon fattade beslut i ärendena.

Inledningsvis inforrades personakterna rörande AA och BB från Torshälla Stads förvaltning i Eskilstuna kommun för granskning.

Torshälla Stads nämnd i Eskilstuna kommun anmodades därefter att inkomma med utredning och yttrande avseende punkterna 1, 2 och 4 på s. 3 i anmälan. I remissvaret anförde nämnden följande.

(Rubrikerna i remissvaret anknyter till de kritiska påståenden som har framförts i anmälan och skall inte uppfattas som ett ställningstagande från nämndens sida; JO:s anm.)

1. Ingen långsiktig planering för barnen

Från början var planeringen och vår övertygelse att barnen skulle växa upp i sina familjehem. Föräldrarna klarade nykterhet i perioder, men återföll sedan återigen i missbruk. Vi är skyldiga att överväga LVU-vården var sjätte månad samt vid behov eller begäran ompröva beslut. Socialsekreteraren tar då ställning till och bedömer den aktuella situationen. Föräldrarna har varit drogfria i ca 1,5 år under sin behandlingstid på Erik Edins stiftelse. Successivt under denna tid har det visat sig att föräldrarna genuint tagit till sig det kristna budskapet och genomgått en genomgripande förändring i sina liv. Socialsekreteraren EE har tillsammans med en särskild handledare anlitad som konsult i ärendet, haft omfattande arbete med föräldrarna under deras tid på Erik Edin. De har nu efter behandling fått ordnade förhållanden och bor/ska fortsätta bo, i en egen lägenhet inom stiftelsens område. Detta innebär att de har ett yttre skydd och trygghet som ger stöd i deras livssituation. Modern har återfått körkortet och båda föräldrarna kommer inom kort att anmälas till arbetsförmedlingen för sysselsättning och arbete.

2. Tidigare planering har varit att barnen ska ha förutsägbarhet i fokus. Vårdplanen har inte hållits. EE (socialsekreterare) har knappt träffat barnen. EE har inte lyssnat på andra inför sina beslut

Vi strävar efter att situationen för barnen ska vara begriplig och förutsägbar. Vår bedömning är att situationen efter omplacering till föräldrarna blivit mer begriplig och hanterbar för barnen. De socialsekreterare som arbetat i ärendena och nu sedan ett år tillbaka EE, har tydligt märkt det starka band som hela tiden funnits mellan barn och föräldrar. Vårdplaneringen har successivt förändrats i ärendet i takt med att nya förutsättningar uppkommit och tankar om möjlig hemflytt växt fram.

Socialsekreteraren EE har under sitt år som ansvarig handläggare haft kontakter med barn och biologiska föräldrar. En särskild handledare har anlitats som konsult i ärendet och han har deltagit i olika möten och samtal. Kontakten med familjen har intensifierats under senaste halvåret, då tankar om hemflytt av barnen blev mer tydlig. Kontakter har även skett med personalen på Erik Edins stiftelse.

Ansvaret för stödet till familjehemmet CC och DD har legat på IFO Eskilstuna, familjehemsenheten, familjehemssekreteraren FF. Vi har även anlitat en särskild handledare för familjehemmet för regelbundet stöd och handledning. Meningen är att socialsekreteraren helt ska koncentrera sig på barnen och de biologiska föräldrarna. I Eskilstuna kommun arbetar familjehemssekreteraren på uppdrag av socialsekreterarna och ska ej göra egna bedömningar i ärendena utan följa i linje med våra bedömningar och våra politikers beslut. Tyvärr har så inte skett i detta

fallet och ett möte har ägt rum mellan familjehemssekreteraren och hennes chef från IFO Eskilstuna och socialsekreteraren och undertecknad chef från IFO Torshälla. Vid mötet enades vi om att åsikter tvärtemot dem som IFO Torshälla stått för har givits till familjehemmet och att detta är beklagligt och vi enades om att familjehemssekreterarens roll är att arbeta på socialsekreterarens uppdrag i vår organisation och ge stöd och handledning till familjehemmet utifrån detta. Vi har förståelse och respekt för familjehemmet CC:s och DD:s dåliga mående i denna snabba förändring, men denna osäkerhet att barn kan komma att hemflyttas, ligger i uppdraget. Att hjälpa familjehem klara av att hantera sin många gånger svåra roll, är familjehemssekreterarens uppgift. Socialsekreteraren EE:s roll har varit att i första hand se till barnens bästa.

Socialsekreteraren EE har inte varit ensam i sin bedömning. Hon har arbetat med ärendet i handledning dels på IFO-verksamhetens gemensamma handledning, dels enskilt med handledare speciellt anlitad för detta ärende. Dessutom har ärendet varit uppe för politikerbeslut i biståndsutskottet, bitr. enhetschef har följt processen och hon har haft löpande kontakter med personal på Erik Edins stiftelse. Parallellt har det funnits motkrafter som velat framhäva farhågor och det negativa med barnens kontakt med föräldrarna. Det är förståeligt mot bakgrund av att barnen varit mycket illa under föräldrarnas missbrukstid.

4. Dåligt handlagt att utsätta oss och barnen för så snabb separation utan förberedelse utifrån så lite information. Dessutom grundat på en envägsinformation från föräldrarna och behandlingshemmet, Erik Edinstiftelsen

Det är beklagligt utifrån familjehemmet synvinkel och vi har förståelse för deras reaktion. Även om separationen blev snabb, oväntad och drastisk är vår bedömning att detta är ett helt rätt beslut men vi hade önskat att hemflytten hade kunnat genomföras på ett planerat och lugnt sätt. Det som hände var att vid ett umgängestillfälle på Erik Edins stiftelse mådde AA mycket dåligt. Han hade krampanfall och uttryckte starkt till personalen att han inte ville tillbaka till familjehemmet CC och DD, han ville stanna hos sina föräldrar. Socialsekreteraren EE var tvungen att snabbt fatta beslut utifrån barnets bästa och valde då att låta AA och BB vara kvar över helgen för att undvika dramatik. Vid samtal med AA efter helgen, berättar han för EE vad han berättat för personalen på Erik Edins stiftelse, om olika händelser i familjehemmet som gör att han inte vill vara kvar där. Oavsett om berättelsen stämmer eller ej, måste vi ta ställning utifrån barnets situation, upplevelser och mående. Under samma tid, visar det sig att familjehemmet till ett annat syskon inte kan fortsätta sitt uppdrag och i stället för omplacering till ett nytt familjehem, fick Erik Edins stiftelse placeringsuppdraget och syskonet flyttar in tillsammans med sina föräldrar.

Tre av fyra syskon lever nu med sina biologiska föräldrar och det fungerar bra. Förändringsarbetet med föräldrarna fortsätter och förutsättningarna för framtiden ser goda ut. Planering pågår även för det fjärde syskonet om hemflytt och denna kommer att ske i samverkan mellan familjehem, föräldrar, Erik Edins stiftelse och socialsekreteraren EE.

CC och DD kommenterade remissvaret.

JO hade vid avgörandet av ärendet även tillgång till Torshälla Stads förvaltnings i Eskilstuna kommun journalanteckningar rörande AA och BB för tiden den 24 maj–9 december 2004 och utredningen som låg till grund för nämndens beslut den 7 december 2004 att LVU-vården rörande barnen skulle upphöra samt Länsrättens i Stockholms län dom den 19 december 2005 i mål nr 23719-05. I domen beslutade länsrätten, såvitt här är i fråga, att AA och BB skulle beredas vård med stöd av 1 och 2 §§ LVU efter ansökan av kommunstyrelsens socialtjänstutskott i Sigtuna kommun.

I ett beslut den 25 januari 2006 anförde *JO André* följande.

Rättslig reglering

En socialnämnd har ett särskilt ansvar för barn och ungdomar som har placerats i ett familjehem. Av 6 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, följer bl.a. att socialnämnden skall medverka till att de barn som är placerade i familjehem får god vård och fostran och att uppväxtförhållandena i övrigt är gynnsamma. För att uppfylla dessa skyldigheter skall nämnden noga följa vården av barnet enligt vad som närmare anges i 5 kap. 1 b § socialtjänstförordningen (2001:937). Dessa övergripande bestämmelser om socialnämndens ansvar gäller även när barn och ungdomar har omhändertagits för vård enligt LVU.

Socialnämnden är enligt 11 kap. 1 § SoL skyldig att utan dröjsmål inleda en utredning av vad som genom ansökan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. När det gäller utredningar angående behov av att ingripa till en underårigs skydd eller stöd innehåller 11 kap. 2 § SoL kompletterande bestämmelser. Här stadgas bl.a. att utredningen skall bedrivas skyndsamt och att den som berörs av en sådan utredning skall underrättas om att utredning inleds.

Enligt 11 § första stycket LVU bestämmer socialnämnden hur vården av den unge skall ordnas och var han eller hon skall vistas under vårdtiden. Ett barn som har varit stadigvarande placerat i ett familjehem får som huvudregel inte flyttas utan att en utredning om barnets förhållanden görs. I vissa akuta krissituationer kan det emellertid vara nödvändigt med en omplacering utan att en ingående utredning har företagits. Om nämndens beslut angående bl.a. omplacering av ett barn inte kan avvaktas får, enligt 11 § tredje stycket LVU, ordföranden eller någon annan ledamot som nämnden har förordnat fatta beslut i frågan på nämndens vägnar.

Bedömning

AA och BB, som är födda 1995 respektive 1998, bereddes den 7 mars 2003 vård enligt LVU och placerades i familjehemmet CC och DD den 27 maj 2003. Barnen hade dessförinnan varit familjehemsplacerade hos moderns moster. Enligt socialtjänstens planering skulle det kunna bli aktuellt att överväga en placering av barnen hos de biologiska föräldrarna på Erik Edins stiftelse först när föräldrarna hade varit helt drogfria samt hade haft tillgång till eget boende och sysselsättning under minst ett år.

Den 21 maj 2004 inkom till Torshälla Stads förvaltning en anmälan från två personer som arbetade på Erik Edins stiftelse angående barn som far illa i familjehemmet CC och DD. Anmälarna uppgav att AA inte mådde bra, att AA fick krampanfall när han skulle tillbaka till familjehemmet och att AA hade sagt att han inte ville bo hos CC och DD Vidare anfördes bl.a. att AA beskrev en rädsla för familjehemsföräldrarna samt att de ”förhörde” och skrek åt honom. AA skulle även ha sagt att han ville prata enskilt med EE om hur dåligt han hade det i familjehemmet.

Mot bakgrund av nämndens ansvar för barnens välbefinnande och att deras förhållanden i familjehemmet var goda ålåg det nämnden att ta ställning till eventuella behövliga åtgärder med anledning av den uppkomna situationen. Jag anser därför att anmälan borde ha föranlett nämnden att omgående inleda en formell utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Något beslut om att inleda en utredning har såvitt framkommit inte fattats. Av förvaltningens journalanteckningar framgår dock att handläggarna av de aktuella ärendena under tiden den 25 maj 2004–23 juni 2004 vidtog ett antal åtgärder med anledning av anmälan. De hade bl.a. flera kontakter med föräldrarna och träffade AA samt undersökte alternativa familjehemsplaceringar för barnen. En redogörelse för handläggarnas slutsatser med anledning av dessa kontakter återfinns bl.a. i underlagen till de överväganden som nämnden hade att göra enligt bestämmelsen i 13 § andra stycket LVU och som är daterade den 14 juni 2004. Det arbete som bedrevs under denna tid kan i och för sig till viss del sägas motsvara den utredning som nämnden skulle ha inlett.

Av handlingarna framgår att förvaltningen ansåg att samarbetet kring placeringen i familjehemmet CC och DD var fyllt av konflikter mellan familjehem, föräldrar, personal på Erik Edins stiftelse och socialtjänsten. Enligt förvaltningen fanns det inte heller något förtroende mellan familjehemmet och föräldrarna, vilket påverkade barnen negativt. Situationen synes enligt förvaltningens uppfattning ha kulminerat i och med att anmälan gjordes till socialtjänsten. Det har dock inte angetts närmare på vilket sätt det konfliktfyllda samarbetet och bristerna på förtroende skulle ha påverkat barnen. Det framgår inte heller av handlingarna om man från socialtjänstens sida misstänkte att det förelåg några missförhållanden i familjehemmet CC och DD. Det synes vara ostridigt att AA och BB under den tid de var placerade där fungerade bra i skola respektive daghemsverksamhet.

Det ligger i sakens natur att nämnden, om det inte rör sig om mycket allvarliga missförhållanden i ett familjehem, i första hand bör försöka komma till rätta med föreliggande problem i stället för att på ett tveksamt underlag besluta om en omplacering. När en fråga om omplacering av ett barn aktualiseras måste det göras en noggrann avvägning mellan de omständigheter som talar för respektive mot att ett barn flyttas från ett familjehem. Beslutet skall föregås av en grundlig och omsorgsfull utredning som allsidigt klarlägger de förhållanden som är av betydelse i ärendet.

När det gäller det underlag som nämnden hade när de slutliga besluten om omplacering fattades vill jag anföra följande.

Den 21 maj 2004 informerade handläggaren vid förvaltningen familjehemmet CC och DD om att barnen skulle stanna kvar hos föräldrarna till dess grunderna för anmälan hade undersökts. Av journalanteckningarna från den aktuella dagen framgår vidare att familjehemmet ställde sig frågande till anmälan och beslutet att låta barnen stanna kvar hos föräldrarna samt att EE och familjehemsföräldrarna kom ”överens om att höras under måndagen”. Förvaltningen har därefter, såvitt framkommit, över huvud taget inte haft någon kontakt med familjehemmet CC och

DD innan ordföranden den 23 juni 2004 beslutade att omplacera barnen till Erik Edins stiftelse. Det är oklart vad som kom fram när handläggarna av ärendena den 25 maj 2004 träffade barnen på Erik Edins stiftelse, enskilt och tillsammans med föräldrarna. Av förvaltningens underlag den 14 juni 2004 till nämndens övervägande enligt 13 § LVU framgår endast att AA "säger att han helst vill bo kvar hos föräldrarna, men, om inte detta är möjligt, hos GG" (moderns moster). I remissvaret har nämnden anfört att AA berättade "om olika händelser i familjehemmet som gör att han inte vill vara kvar där". Det framgår dock inte vad som skulle ha inträffat som föranledde att AA inte längre ville bo i familjehemmet. Det kan således konstateras att det av nämndens utredning inte närmare går att utläsa vilka anmärkningar som har riktats mot familjehemmet.

Givetvis måste barnets uppfattning om vilka förhållanden som råder i ett familjehem där det är placerat utredas och beaktas. Remissvaret ger vid handen att nämnden inte fäste något större avseende vid huruvida pojkens uppgifter om förhållandena i familjehemmet var riktiga i sak. Utgångspunkten förefaller ha varit att redan den omständigheten att pojken uppgav att han inte ville tillbaka till familjehemmet utgjorde skäl för nämnden att omplacera honom. Enbart det förhållandet att en nioårig pojke förklarar att han inte längre vill bo kvar i ett visst familjehem kan emellertid inte utan vidare leda till att placeringen upphör och att barnet förenas med sina föräldrar. Det är inte givet att detta är det bästa för barnet. Nämnden borde ha vinnlagt sig om att klarlägga bakgrunden till pojkens motvilja mot att bo kvar i familjehemmet. Jag anser också att familjehemmet under nämndens utredning borde ha fått del av de anmärkningar som föranledde nämnden att överväga frågan om omplacering. För att skapa ett bättre underlag för ett beslut borde även familjehemmet ha beretts tillfälle att yttra sig över anmärkningarna. Det kan vidare enligt min mening ifrågasättas om inte personal på barnens skola respektive daghemsverksamhet borde ha kontaktats under nämndens utredning, eftersom även dessa eventuellt hade kunnat lämna uppgifter som var värdefulla när man bedömde barnens förhållanden i familjehemmet.

Man får ett intryck av att handläggarna av ärendena redan på ett tidigt stadium i utredningsskedet bestämde sig för att en omplacering av barnen krävdes. Det kan därför ifrågasättas om utredningen har bedrivits förutsättningslöst, vilket är av stor betydelse vid en utredning av förevarande slag. Det kan inte uteslutas att bristerna i nämndens utredning skulle ha undvikits om ett beslut om att inleda en formell utredning hade fattats när anmälan kom in till förvaltningen. Detta hade förmodligen lett till en fastare struktur rörande utredningsarbetet.

Nämnden har enligt min mening inte haft tillräckligt underlag för att fatta ett beslut om en stadigvarande omplacering av barnen den 23 juni 2004. Ordföranden borde ha sett till att utredningen kompletterades i vart fall i de nyss nämnda avseendena innan han tog ställning till om det fanns skäl att omplacera barnen. Vad gäller frågan om var de i så fall skulle placeras kan dessutom noteras att de biologiska föräldrarnas förhållanden alltså var sådana att det inte var en självklarhet att barnen skulle placeras just hos dem. Det kan enligt min mening även ifrågasättas

om situationen vid omplaceringsbesluten den 23 juni 2004 var så brådskande att det enligt bestämmelsen i 11 § tredje stycket LVU förelåg förutsättningar för ordföranden att ensam fatta de formella besluten om omplacering.

Vad CC och DD har anfört i övrigt föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.